

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO

Warszawa, dnia 10 października 2018 r.

Poz. 9584

UCHWAŁA NR XXXII/256/2018 RADY MIEJSKIEJ W BIEŻUNIU

z dnia 25 września 2018 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Biežuń na lata 2018-2021

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity Dz. U. z 2018 r., poz. 994 ze zm.) w związku z art. 87 ust. 1, ust. 3 i ust. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity Dz. U. z 2017 r., poz. 2187 ze zm.) Rada Miejska w Bieżuniu uchwala się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Biežuń na lata 2018-2021, zaopiniowany pozytywnie przez Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w brzmieniu załącznika do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta i Gminy Biežuń.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Mazowieckiego.

Przewodniczący Rady Miejskiej

Zygmunt Liszewski

Załącznik
do Uchwały Nr XXXII/256/2018
Rady Miejskiej w Bieżuniu z dnia
25 września 2018 roku

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI NA TERENIE MIASTA I GMINY BIEŻUŃ

SPIS TREŚCI:

- I. Uwarunkowania formułowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami.
 - 1. Przesłanki formalno prawne.
 - 2. Założenia wynikające z krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami
 - 3. Założenia wynikające z Narodowego Programu Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego” na lata 2004-2020.
 - 4. Założenia wynikające z Programu Opieki nad Zabytkami Województwa Mazowieckiego na lata 2012 - 2015.
 - 5. Przesłanki wynikające ze studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Biezuń
- II. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy.
 - 1. Rys historyczny i ogólna charakterystyka zasobów kulturowych miasta i gminy Biezuń
 - 2. Zabytki architektury i ich zespoły, parki i cmentarze.
 - 3. Zabytkowe obiekty małej architektury oraz zabytki archeologiczne.
 - 4. Inne zabytki ruchome.
 - 5. Stan zachowania zabytków - ocena szacunkowa.
 - 6. Struktura własności.
- III. Założenia programowe.
 - 1. Główne cele polityki gminy w zakresie ochrony zabytków
 - 2. Działania związane z opieką nad zabytkami oraz ochrona krajobrazu kulturowego gminy.
 - 3. Realizacja i finansowanie zadań z zakresu ochrony zabytków.

I. Uwarunkowania formułowania Gminnego Programu Opieki nad zabytkami.

1. Przesłanki formalno prawne

Obowiązek sporządzania przez samorządy zarówno wojewódzkie, powiatowe oraz gminne programów opieki nad zabytkami oraz programów ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych wynika z ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2017 poz. 2187 z późn. zm.). W myśl art. 87 ust. 1 między innymi wójt, burmistrz, prezydent miasta zobowiązany jest do sporządzania na okres 4 lat programu opieki nad zabytkami. Program ten jest zatwierdzany uchwałą rady gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Program podlega publikacji w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Z realizacji programu, raz na dwa lata wójt sporządza sprawozdanie, które przedkłada radzie gminy. Podstawowe cele programów opieki nad zabytkami zostały wyartykułowane w ust. 2 cytowanego przepisu i w szczególności są to:

1. włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
2. uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
3. zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
4. wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
5. podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
6. określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków,
7. podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami, w art. 7, ust. 1, pkt 9 Ustawy z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2017 r., poz. 1875, z późniejszymi zmianami), określone zostały jako zadania własne gminy. Zakres tychże zadań został zdefiniowany w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, w sposób następujący:

- ochrona zabytków polega na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie, zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków, udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków, przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę, kontrole stanu zachowania i przeznaczenia zabytków, uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska,
- opieka nad zabytkiem w rozumieniu ustawy sprawowana jest przez jego właściciela lub posiadacza i polega na zapewnieniu warunków naukowego badania i dokumentowania zabytku; prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy

zabytku; zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości; popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz o jego znaczeniu dla historii kultury. Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zawiera również definicje zabytków, i tak zgodnie z art. 6 ustawy, pod pojęciem zabytku rozumiana jest nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Za zabytki nieruchome uznaje się krajobraz kulturowy, układy urbanistyczne, ruralistyczne i zespoły budowlane, dzieła architektury i budownictwa, dzieła budownictwa obronnego, obiekty techniki, cmentarze, parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni, miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne lub działalność wybitnych osobistości bądź instytucji. Za zabytki ruchome uznaje się dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, kolekcje, numizmaty oraz pamiątki historyczne, wytwory techniki, materiały biblioteczne, instrumenty muzyczne, wytwory sztuki ludowej i rękodzieła oraz inne obiekty etnograficzne oraz przedmioty upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji. Zabytkami archeologicznymi są pozostałości terenowe pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyska, kurhany, relikty działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej. Ustawowej ochronie podlegają również nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej. Formy ochrony zabytków określone zostały w art. 7 ustawy i są to:

- wpis do rejestru zabytków,
- wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa,
- uznanie za pomnik historii,
- utworzenie parku kulturowego,
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Rejestr zabytków dla zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków. Do rejestru wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu, bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w drodze rozporządzenia, może uznać za pomnik historii zabytek nieruchomy wpisany do rejestru lub park kulturowy o szczególnej wartości dla kultury, określając jego granice. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego może złożyć wniosek, o którym mowa, po uzyskaniu opinii Rady Ochrony Zabytków.

Rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej.

Uchwała określa nazwę parku kulturowego, jego granice, sposób ochrony, a także zakazy i ograniczenia. Wójt (burmistrz, prezydent miasta), w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, sporządza plan ochrony parku kulturowego, który wymaga zatwierdzenia przez radę gminy. Ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, dotyczące w szczególności zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków i ich otoczenia; innych zabytków nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych;

W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego ustala się również, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

2. Założenia wynikające z krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Opracowanie krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami jest ustawowym obowiązkiem ministra właściwego do spraw kultury i dziedzictwa narodowego. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami winien określać cele i kierunki działań oraz zadania, które powinny być podjęte w szczególności przez organy i jednostki administracji publicznej w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Celem programu krajowego jest wzmocnienie ochrony i opieki nad tą istotną, materialną częścią dziedzictwa kulturowego oraz poprawa stanu zabytków w Polsce.

W założeniach program ma również uporządkowanie działań w sferze ochrony poprzez wskazanie siedmiu podstawowych zasad konserwatorskich:

- 1) zasada *primum non nocere*,
- 2) zasada maksymalnego poszanowania oryginalnej substancji zabytku i wszystkich jego wartości (materialnych i niematerialnych),
- 3) zasada minimalnej niezbędnej ingerencji (powstrzymywania się od działań niekoniecznych),
- 4) zasada, zgodnie z którą usuwać należy to (i tylko to), co na oryginał działa niszcząco,
- 5) zasada czytelności i odróżnialności ingerencji,
- 6) zasada odwracalności metod i materiałów,
- 7) zasada wykonywania wszelkich prac zgodnie z najlepszą wiedzą i na najwyższym poziomie.

Zasady powyższe dotyczą i winny obowiązywać nie tylko konserwatorów zajmujących się technologiczną stroną restauracji dzieł sztuki, konserwatorów architektów lub urbanistów ale również pracowników urzędów konserwatorskich czy też pracowników samorządów, zwłaszcza w zakresie opiniowania i przyznawania środków na realizację programów i projektów związanych z ochroną zabytków. W tezach do krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami wyznaczone zostały następujące cele działań:

1) W zakresie uwarunkowań ochrony i opieki nad zabytkami:

- Pełna ocena stanu krajowego zasobu zabytków nieruchomych. Określenie kategorii i stopnia zagrożeń.
- Pełna ocena stanu krajowego zasobu zabytków ruchomych. Określenie kategorii stopnia zagrożeń.
- Pełna ocena stanu krajowego zasobu dziedzictwa archeologicznego. Określenie kategorii i stopnia zagrożeń oraz wyznaczenie stref o szczególnym zagrożeniu dla zabytków archeologicznych.

- Objecie skuteczna i zorganizowana ochrona przynajmniej najcenniejszych zabytków techniki.
- Pełna ocena stanu krajowego zasobu pomników historii i obiektów wpisanych na listę światowego dziedzictwa. Określenie kategorii i stopnia zagrożeń.
- Ocena stanu służb i możliwości wypełniania całokształtu zadań związanych z ochroną i opieką nad zabytkami.
- Ocena stanu i stopnia objęcia opieką zabytków w poszczególnych kategoriach. Doskonalenie i rozwijanie oraz podnoszenie efektywności i skuteczności instytucjonalnej i społecznej ochrony i opieki nad zabytkami.
- Udoskonalenie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych w zakresie ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym i zabytkami.

2) W zakresie działań o charakterze systemowym:

- Powiązanie ochrony zabytków z polityką ekologiczną, ochrony przyrody, architektoniczną i przestrzenną, celną i polityką bezpieczeństwa państwa.
- Realizacja powszechnych tendencji europejskich i światowych do rozszerzania pola ochrony na całe dziedzictwo kulturowe obejmujące i dobra kultury i natury (World Cultural Heritage).
- Przygotowanie strategii ochrony dziedzictwa kulturowego wytyczającej główne założenia koncepcji ochrony w Polsce. Wprowadzenie jej do polityk sektorowych we wszystkich dziedzinach i na wszystkich poziomach zarządzania i gospodarowania.

3) W zakresie systemu finansowania:

- Stworzenie sprawnego systemu finansowania ochrony i opieki konserwatorskiej

4) W zakresie dokumentowania, monitorowania i standaryzacji metod działania:

- Tworzenie systemu i stale aktualizowanych, elektronicznych baz informacji o zasobach i stanie zabytków w Polsce i ich dokumentacji. Stworzenie warunków do realizacji ustawowego obowiązku dokumentowania wszystkich prac, przy wszystkich grupach i typach obiektów zabytkowych.
- Gromadzenie stale aktualizowanej wiedzy o stanie zachowania, postępach i wynikach prac konserwatorskich i restauratorskich, zagrożeniach, prawidłowości zarządzania i bezpieczeństwie użytkowania obiektów zabytkowych oraz o innych formach ochrony dziedzictwa.
- Wypracowanie i wprowadzenie szczegółowych zasad ochrony dziedzictwa w planach zagospodarowania przestrzennego. Wypracowanie standardów zagospodarowania i estetyki zabytkowych przestrzeni publicznych.

5) W zakresie kształcenia i edukacji:

- Utrzymanie i doskonalenie dotychczas wypracowanego systemu kształcenia w dziedzinie konserwacji i ochrony. Zorganizowanie systemu podnoszenia kwalifikacji w każdej grupie zawodowej pracującej na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego.
- Kształcenie społeczeństwa w duchu poszanowania dla autentyzmu oraz wartości materialnych i niematerialnych wspólnego, wielokulturowego dziedzictwa. Budowanie klimatu społecznego zrozumienia i akceptacji dla idei ochrony i dawności zabytków

odczytywanych jako źródło tożsamości, wiedzy i dumy z przeszłości, tradycji, wiedzy o sposobie życia i pracy przodków.

- Upowszechnianie wśród właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych znajomości zasad konserwatorskich, zasad etyki i profilaktyki konserwatorskiej. Tworzenie mechanizmów ekonomicznych sprzyjających prawidłowemu traktowaniu obiektów zabytkowych.

6) W zakresie współpracy międzynarodowej:

- Wzmocnienie obecności Polski w światowym i europejskim środowisku działającym na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego i promocja polskich osiągnięć w tej dziedzinie.
- Oparcie działań na pojęciu wspólnego dziedzictwa kultury ludzkości. Troska o ochronę polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą.

3. Założenia wynikające z Narodowego Programu Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego” na lata 2004 - 2020.

Narodowa Strategia Kultury na lata 2004 - 2013 przyjęta przez Radę Ministrów 21 września 2004r. rozwinięta w 2005 roku poprzez przygotowane przez Ministerstwo Kultury uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020, jest podstawowym dokumentem rządowym wyznaczającym ramy dla mecenatu państwa w sferze kultury, a przede wszystkim dla nowocześnie pojmowanej polityki kulturalnej państwa, funkcjonującej w warunkach rynkowych, a także dla wspólnoty Polski z Unią Europejską. Strategia została stworzona centralnie dla obszaru całej Polski, zawiera jednak wytyczne do konstruowania programów na szczeblu wojewódzkim, powiatowym oraz gminnym.

Cele cząstkowe programu to:

- 1) poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w sferze dokumentacji i ochrony zabytków,
 - 2) kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne,
 - 3) zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych,
 - 4) promocja polskiego dziedzictwa kulturowego w Polsce i za granicą, w szczególności za pomocą narzędzi społeczeństwa informacyjnego,
 - 5) rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego,
 - 6) tworzenie warunków dla rozwoju i ochrony dziedzictwa kultury ludowej,
 - 7) zabezpieczenie zabytków przed nielegalnym wywozem za granicę.
4. Założenia wynikające z Programu Opieki nad Zabytkami Województwa Mazowieckiego na lata 2012 - 2015.

Podstawowym założeniem programu opieki nad zabytkami Województwa Mazowieckiego na lata 2012-2015, przyjętego uchwałą Nr 226/2005 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 19.12.2005 r., jest uznanie zasobów regionalnego dziedzictwa kulturowego za zasadniczy czynnik wpływający na kształtowanie się tożsamości regionalnej. Program określa organizacyjne i

finansowe warunki ochrony i opieki nad zabytkami w zakresie leżącym w kompetencjach Urzędu Marszałkowskiego i ma na celu dążenie do znaczącej poprawy stanu zasobów dziedzictwa kulturowego regionu oraz zachowania krajobrazu kulturowego Północnego Mazowsza.

W Programie zaproponowano przyjęcie konkretnych zadań dla Urzędu Marszałkowskiego i podległych mu jednostek:

1) Dofinansowanie prac konserwatorskich i zabezpieczenia zabytków:

- kontynuacja programu prowadzonego przez Wydział Kultury Urzędu Marszałkowskiego dofinansowania prac konserwatorskich na drodze konkursu ofert na realizację zadań publicznych z zakresu kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego. Głównym celem jest pobudzenie do działania maksymalnej liczby osób prawnych. Jako priorytet w przyznawaniu środków w okresie funkcjonowania programu przyjmuje się:
- w zakresie zabytków architektury i budownictwa prace zabezpieczające i remontowe przy obiektach znajdujących się w udokumentowanym złym stanie technicznym, zagrożonych postępującą destrukcją, w pierwszej kolejności budowli drewnianych, następnie pomników historii i proponowanych do uznania za pomniki historii,
- w zakresie dzieł sztuki i rzemiosła artystycznego konserwacja obiektów o udokumentowanym złym stanie zachowania, powstałych do schyłku wieku XVIII, w pierwszej kolejności zabytków sztuki średniowiecznej;
- dofinansowanie na drodze konkursu wykonania i funkcjonowania zabezpieczeń przeciw włamaniowym i przeciwpożarowym w obiektach o cennym wystroju i wyposażeniu, a także w budowlach drewnianych.

2) Wspieranie rozwoju bazy i sieci muzealnej w regionie, przede wszystkim w zakresie powstania magazynów muzealnych, w tym archeologicznych. Zakłada się, że istniejąca sieć muzeów nie ulegnie w okresie funkcjonowania programu zmianie. Prowadzone obecnie prace wykopaliskowe to w 90% badania ratownicze. Zgromadzony podczas ich prowadzenia materiał na mocy Ustawy jest własnością Skarbu Państwa. Stworzenie magazynów z ośrodkami badawczymi w oparciu o wybrane istniejące muzea pozwoli na zachowanie w regionie tej części dziedzictwa, a jednocześnie wzmocni regionalną sieć muzealną. Warunkiem udziału Urzędu Marszałkowskiego jest dofinansowanie przedsięwzięcia przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

3) Prowadzenie działań szkoleniowych i promocyjnych:

- przeprowadzenie szkoleń i wydanie materiałów instruktażowych dla radnych i urzędników samorządowych zawierających informacje o sposobie przygotowywania programów opieki nad zabytkami oraz o zakresie i możliwościach opieki i ochrony zabytków przez gminy i powiaty. Głównym celem jest pobudzenie do działania samorządów zarówno w zakresie opracowania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, obligatoryjnych programów opieki nad zabytkami, jak i korzystania z możliwości finansowania przedsięwzięć związanych z ochroną zabytków, w tym z programami rewaloryzacyjnymi,
- wspieranie, w drodze konkursu ofert, wydawnictw i publikacji multimedialnych o zabytkach regionu, zarówno naukowych jak i popularnonaukowych. Zakłada się, że dofinansowanie na drodze konkursu ofert zachęci również mniejsze ośrodki do wydania publikacji o swoich zabytkach,

- organizacja i udział w Europejskich Dniach Dziedzictwa jako corocznej imprezy popularyzującej zabytki. Zakłada się, że wypracowana przez Radę Europy formuła Europejskich Dni Dziedzictwa jako imprezy popularnej, o masowym charakterze, opartej w zasadzie o działania wolontariuszy, wymaga ze strony Urzędu Marszałkowskiego pomocy w zakresie organizacyjnej i promocyjnej. Zadanie to zostanie powierzone jednostce organizacyjnej Urzędu Marszałkowskiego lub innej jednostce samorządowej i zabezpieczone w corocznych planach finansowych,
- stworzenie nagrody Marszałka Województwa dla najlepszego użytkownika zabytku. Nagroda przyznawana będzie w drodze konkursu, przez kapitułę działającą na podstawie regulaminu, który zostanie opracowany przez Wydział Kultury Urzędu Marszałkowskiego,
- rozwinięcie programów nauczania regionalnego dla uczniów szkół stopnia podstawowego i gimnazjalnego. Zakłada się wypracowanie, wspólnie z Wydziałem Nauki i Edukacji Urzędu Marszałkowskiego, założeń pozwalających stworzyć program edukacji regionalnej.

4) Tworzenie parków kulturowych:

- stworzenie koncepcji sieci parków kulturowych jako materiału inicjującego dyskusje nad ich utworzeniem przez lokalne samorządy. Utworzenie parku kulturowego jest zależne jedynie od woli lokalnego samorządu. W wielu przypadkach brak jednak podstawowych, studyjnych materiałów, które by pozwoliły na podjęcie dyskusji o celowości stworzenia parku; jest to szczególnie trudne w wypadku, gdy park miałby swym zasięgiem objąć obszar kilku gmin,
- opracowanie przez Wojewódzkie Biuro Urbanistyczne studiów określających granice parków kulturowych, które mogą stać się inspiracją dla lokalnych samorządów,

5) Wystąpienie do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego o uznanie za pomniki historii najcenniejszych obiektów. Zakłada się, że w przyszłości fakt uznania przez prezydenta Rzeczypospolitej zabytku za pomniki historii będzie miał coraz większe znaczenie, również finansowe. Głównym celem jest wprowadzenie na listę jak największej liczby najcenniejszych w skali kraju zabytków z terenu województwa mazowieckiego. Uznanie za pomniki historii jest warunkiem koniecznym starań o wpis na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO.

6) Tworzenie Parków Krajobrazowych — ochrona dziedzictwa przeszłości. Ze względu na głównie będącą wynikiem działań człowieka fizjografie krajobrazu Północnego Mazowsza należy zwrócić uwagę na to, aby w funkcjonujących Parkach Krajobrazowych zagadnienia związane z ochroną zabytków i krajobrazu kulturowego były na równi ważne przy opracowywaniu planów ochrony, jak związane z ochroną walorów przyrodniczych.

5. Przesłanki wynikające ze studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Biezuń.

W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Biezuń zatwierdzonym Uchwałą nr XVIII/188/2000 Rady Miejskiej w Bieżuniu z dnia 5 października 2000r., rozpoznano uwarunkowania kulturowe oraz określono główne kierunki polityki przestrzennej w zakresie ochrony środowiska kulturowego miasta i gminy Biezuń. W dokumencie tym uwzględnione zostały tereny i obiekty chronione na podstawie przepisów szczególnych: takie jak obiekty, zespoły i założenia ujęte w rejestrze zabytków, zespoły i obiekty figurujące w wykazie

zabytków, cmentarze i zieleń cmentarna, stanowiska archeologiczne. W Studium wyznaczone zostały następujące kierunki i zasady ochrony środowiska kulturowego:

- ochrona krajobrazu kulturowego oraz historycznych układów urbanistycznych siedlisk wsi, wielko przestrzennych układów rezydencjonalnych (klucze dóbr),
- ochrona założeń kościelnych i cmentarnych (w tym ochrona terenów zamkniętych i zlikwidowanych cmentarzy -ewangelickiego i żydowskiego) poprzez ich urządzenie jako terenów zieleni,
- zagospodarowanie i rewitalizacja zespołów rezydencjonalnych. Studium postuluje wykorzystanie walorów środowiska kulturowego w celu wspierania rozwoju turystyki na terenie miasta i gminy Biezuń poprzez zagospodarowania zespołu pałacowego Zamoyskich w Bieżuniu, oraz dokończenie zagospodarowania parku w Sławęcinie, jak również sporządzenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Studium postuluje również zagospodarowanie i wykorzystanie w turystyce a także Wyznaczone w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego kierunki polityki przestrzennej wobec środowiska kulturowego realizują sukcesywnie uchwalane miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego.

II. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego Miasta i Gminy

1. Rys historyczny i ogólna charakterystyka zasobów kulturowych miasta i gminy Biezuń.

Przypuszcza się, że pierwsi ludzie na tym terenie mogli pojawić się już w neolicie, jednak dotychczasowe badania potwierdzają osadnictwo z okresu 400 lat p.n.e. wiążące się z epoką brązu, kulturą grobów kloszowych, przeworską i oksywską. W latach 1384-1399 panami tej ziemi byli Krzyżacy. W tym czasie istniały już; wieś Sadłowo, Sławęcin, Stawiszyn Łaziska i Wilewo oraz Biezuń, Karniszyn, Zgliczyn Kościelny, Wieluń Zalesie, Strzeszewo i Dąbrówki oraz Gołuszyn i Bielawy Gołuskie.

Miasto Biezuń

Biezuń położony nad Wkrą od początku dziejów związany był z Mazowszem. Pierwotnie, to znaczy co najmniej w końcu XIV w. funkcjonował jako osada targowa związana z przebiegiem traktu łączącego miasta pomorskie z Rusią i Litwą. Trakt ten prowadził z Torunia przez Golub Dobrzyń, Rypin, Biezuń, Raciąż, Płońsk, Serock, Wyszaków, Brok i Niekurzyn, gdzie rozdzielał się na wschód i południe. Lokacja miasta nastąpiła w 1406 roku. Już ok. XVI w. istniała w Bieżuniu rezydencja właścicieli miasta, na miejscu późniejszego zespołu pałacowego, istniejącego do dzisiaj.

Miasto rozwijało się wzdłuż Wkry - od kościoła w stronę dworu. Było dwa razy zniszczone: podczas pożaru w 1619r i w czasie „potopu szwedzkiego”. Od 1776 roku Andrzej Zamoyski po złożeniu urzędu kanclerskiego zajął się miastem, dla którego nastał okres pomyślnego rozwoju. Rozwijało się rzemiosło, wybudowano murowany kościół, przeprowadzono regulację ulic i rynku, zamek został odrestaurowany i przebudowany na barokowy pałac. W latach 1776-78 w pałacu odbywały się posiedzenia Komisji Praw z udziałem Józefa Wybickiego i Stanisława Staszica.

W 1830 roku na mocy konwencji między rządami Prus i Królestwa Polskiego miasto z prywatnego stało się własnością rządową, jednakże już w 1837 Bank Polski sprzedał miasto kolejnemu prywatnemu właścicielowi.

Do powstania styczniowego Biezuń był trzecim co do wielkości pod względem liczby ludności miastem obwodu mławskiego. Głównymi dziedzinami jego egzystencji było rzemiosło i handel, częściowo także uprawa roli. Powstanie styczniowe pogorszyło sytuację Bieżunia. W ramach represji zajęto majątek należący do probostwa, a w 1869 roku odebrano Bieżuniowi prawa miejskie. Odzyskał je ponownie dopiero w 1994 roku.

Biezuń, w którym mieści się siedziba Urzędu Miasta i Gminy, liczy obecnie 1927 mieszkańców. Posiada bazę edukacyjną w postaci: przedszkola, szkoły podstawowej, gimnazjum i Liceum Ogólnokształcącego (z jedyną w tym regionie klasą o profilu wojskowym), kulturalną - Muzeum Małego Miasta (jedyne w kraju), Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury i Bibliotekę Publiczną oraz zabytki: kościół parafialny, zespół pałacowy, drewniany Dom Poety Stefana Gołębiowskiego.

2. Zabytki architektury i ich zespoły, parki i cmentarze.

Do objęcia ochroną wskazuje się ściśle związane z historią rejonu: cmentarz wyznania rzymskokatolickiego w Bieżuniu oraz figurki i krzyże przydrożne, również często oznaczające miejsca dawnych mogił, oraz ochrona cmentarzy zamkniętych wyznania mojżeszowego i ewangelickiego w Bieżuniu.

3. Zabytkowe obiekty małej architektury oraz zabytki archeologiczne.

Miasto i Gmina Biezuń posiada Gminną Ewidencję Zabytków przyjętą zarządzeniem Nr 9/2018 Burmistrza Miasta i Gminy Biezuń z dnia 21 marca 2018 r., w której zamieszczony jest wykaz obiektów małej architektury oraz zabytków archeologicznych, znajdujących się na terenie gminy.

4. Inne zabytki ruchome.

Poza obiektami małej architektury znaczna grupę zabytków ruchomych stanowi wyposażenie pałaców i kościołów. Wyposażenie pałaców zachowało się śladowo. Najlepiej zachowaną i najobszerniejszą grupę stanowią wyposażenie kościoła głównie z XIX i XX w. o charakterze prowincjonalnym.

5. Stan zachowania zabytków – ocena szacunkowa.

Stan zabytków wpisanych do rejestru zabytków oraz GEZ najogólniej ocenić można jako zły. Za wyjątkiem obiektów sakralnych i nielicznych założeń pałacowo dworskich, dla których udało się znaleźć nową funkcję, zdecydowana większość obiektów wymaga podjęcia natychmiastowych działań zabezpieczających i ratunkowych pozwalających na zachowanie ich istotnych wartości historycznych.

Zabezpieczenia wymaga Pałac Zamoyskich w Bieżuniu. Również stan zachowania zabytkowych parków towarzyszących założeniom pałacowo dworskim pozostawia wiele do życzenia. Pozbawione bieżącej pielęgnacji, przez ostatnich kilkadziesiąt lat wykorzystywane do celów gospodarczych, zanieczyszczone uległy poważnej degradacji. Mimo to ciągle posiadają znaczne wartości przyrodniczo krajobrazowe. Obecnie jednak najczęściej pozostają nieużytkowane, niezagospodarowane i ulegają postępującej dewastacji.

Poważnie wyeksploatowana jest również wiejska zabudowa mieszkaniowa i gospodarcza. Obserwuje się poważne ubytki w zabudowie zagrodowej. Nieliczne zaś remonty najczęściej prowadzone są nieprawidłowo z konserwatorskiego punktu widzenia. Poprawa stanu technicznego obiektu w wyniku tak przeprowadzonego remontu prowadzi do utraty cech zabytkowych remontowanej substancji.

Stan zachowania zabytkowych obiektów ruchomych zgromadzonych w granicach administracyjny miast i gminy Biezuń, ogólnie można przyjąć jako średni ze wskazaniem na zły. Zabytkowe wyposażenie często zostało przemalowane, drewno zaatakowane przez owady. W najlepszej kondycji są obiekty zgromadzone w kościele.

6. Struktura własności

W gminnej ewidencji dóbr kultury umieszczono:

a) obiekty architektury i budownictwa stanowiące własność:

- prywatną
- własność wyznaniową

b) cmentarze stanowiące własność

- wyznaniową
- skarbu Państwa

c. dwory i pałace z otoczeniem.

Założenia programowe

1. Główne cele polityki gminy w zakresie ochrony zabytków.

Nadrzędnym celem programu jest zahamowanie degradacji i zachowanie wartościowych zasobów dziedzictwa kulturowego oraz wykorzystanie tych zasobów na potrzeby kształtowania atrakcyjnego wizerunku gminy poprzez:

1. precyzyjne rozpoznanie wartości historyczno-przestrzennych poszczególnych wsi,
2. rozpoznanie stanu zachowania poszczególnych obiektów, struktury władani oraz potrzeb w zakresie działań niezbędnych do podjęcia w celu zahamowania procesów degradacji zabytków i doprowadzenia do poprawy stanu ich zachowania,
3. włączenie problematyki ochrony zabytków do bieżących zadań miasta i gminy Biezuń,
4. zwiększenie atrakcyjności zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego; aktywne uczestnictwo w projektach mających na celu eksponowanie zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
5. budowanie świadomości społeczności lokalnej w zakresie idei ochrony zabytków oraz kształtowanie postaw promujących działania sprzyjające ochronie zabytków,
6. wykorzystanie walorów zabytkowych jako czynnika wpływającego na budowanie tożsamości lokalnej, rozwój gospodarczy gminy; powiązanie zadań służących ochronie wartości kulturowych ze strategią rozwoju gminy oraz polityką przestrzenną gminy,
7. upowszechnianie wśród właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych znajomości zasad konserwatorskich, zasad etyki i profilaktyki konserwatorskiej,
8. tworzenie przyjaznych warunków współpracy z właścicielami obiektów zabytkowych dla zapewnienia właściwej opieki nad nimi, w tym wspieranie starań właścicieli obiektów sakralnych w projektach zmierzających do ich zabezpieczenia,
9. rozszerzenie zakresu prawnej ochrony obiektów i zespołów zabytkowych poprzez właściwe regulacje zawarte w planach zagospodarowania przestrzennego.

2. Działania związane z opieką nad zabytkami oraz ochrona krajobrazu

kulturowego gminy. Zadaniemi służącymi bezpośrednio realizacji nadrzędnego celu programu będą:

1. opracowanie gminnej ewidencji zabytków jako podstawowego źródła informacji o stanie zachowania obiektów zabytkowych zlokalizowanych w granicach administracyjnych gminy,
2. podejmowanie projektów związanych z odnową obiektów i zespołów zabytkowych oraz towarzyszącym im przestrzeniom publicznym w ramach „Odnowy wsi”.
3. podejmowanie starań o dofinansowanie prac przy zabytkach ze środków zewnętrznych, ze szczególnym uwzględnieniem parku w Sławęcinie,
4. kontynuowanie wsparcia finansowego z budżetu gminy dla prac konserwatorskich przy ogólnie dostępnych obiektach zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków,
6. realizacja kierunków polityki przestrzennej określonej w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy poprzez opracowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla terenów zabudowanych i przeznaczonych pod zabudowę, a także wprowadzenie w ich treści stosownych regulacji z zakresu ochrony dziedzictwa oraz krajobrazu kulturowego, ze szczególnym uwzględnieniem wartości historycznych układów zabudowy istniejącej (pierzei)
7. inicjowanie działań zmierzających do znalezienia nowego właściciela dla obiektów zabytkowych nie-zagospodarowanych i nie użytkowanych,
8. prowadzenie działań informacyjnych w celu przygotowania właścicieli i dysponentów obiektów zabytkowych do absorpcji środków zewnętrznych dedykowanych ochronie i opiece nad zabytkami,
9. włączenie tematyki ochrony dóbr kultury do zajęć lekcyjnych w szkołach podstawowych i gimnazjum na terenie miasta i gminy Biezuń,
10. realizowanie regionalnych i lokalnych projektów związanych z ochroną zabytków oraz krajobrazu kulturowego,
11. publikacja materiałów dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w materiałach promocyjnych gminy oraz na stronie internetowej Urzędu.

3. Realizacja i finansowanie zadań z zakresu ochrony zabytków.

Zakłada się, że zadania określone w Programie będą realizowane w wyniku działań władz samorządowych (działań: prawnych, finansowych, programowych) oraz wspólnie z WKZ oraz z właścicielami i posiadaczami obiektów, diecezjami, organizacjami pozarządowymi i stowarzyszeniami regionalnymi, ośrodkami naukowymi. Jednak główny obowiązek dbania o stan obiektów zabytkowych, a tym ponoszenia kosztów związanych pracami konserwatorskimi, spoczywa na właścicielach i dysponentach obiektów zabytkowych. Gmina może udzielić wsparcia na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków w zależności od posiadanych środków.

Potencjalnie źródłem dofinansowania zadań z zakresu opieki i ochrony dziedzictwa kulturowego mogą być środki:

1. W ramach programów operacyjnych Ministerstwa Kultury,
2. Wojewody Mazowieckiego, będące w dyspozycji Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
3. Budżetu samorządu województwa mazowieckiego
4. Funduszu Kościelnego (dla prac przy obiektach sakralnych, z wyłączeniem konserwacji ruchomego wyposażenia kościołów),
5. Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (dla założeń zieleni zabytkowej).

Również ze środków Unii Europejskiej istnieje możliwość współfinansowania działań obejmujących zarówno podnoszenie poziomu wiedzy w zakresie kultury i historii, jak również zachowanie dziedzictwa kulturowego o znaczeniu europejskim, poprzez fundusze strukturalne, utworzone dla wyrównywania poziomu rozwoju regionów w zjednoczonej Europie, w ramach programów wspólnotowych adresowanych bezpośrednio do sektora kultury.